

УДК 334.012.63/.64:355 (477)

Кобеля-Звір М. Я.

marianakobelia@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5627-9408

*к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті досліджено можливості грантових програм Європейського Союзу, які є доступними для України, а саме: Horizon Europe, Creative Europe, Erasmus+, Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, Connecting Europe Facility, Union Civil Protection Mechanism та Euratom Research and Training Programme. Ці програми актуалізовані для України задля виконання завдань на шляху до членства в ЄС, як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. У дослідженні детально продемонстровано специфіку та пріоритети цих програм та окремих їх компонентів. Акцентовано на тому, що в межах них пропонується значна грантова підтримка для представників влади, місцевого самоврядування, громадського сектору та бізнесу на проекти, що стосуються цифрової трансформації, запровадження новітніх технологій та зменшення шкідливих викидів CO₂, підвищення якості повітря та води, встановлення нових правил із використання мінеральних добрив, просування до так званої «циркулярної» поновлювальної економіки, активного розвитку торгівлі та інвестицій та зміцнення відносин із ключовими партнерами в ЄС, вдосконалення сфери освіти, зміцнення системи охорони здоров'я тощо. Зроблено наголос: брати участь у конкурсах цих програм представники з України можуть на таких самих умовах, як і апліканти з інших країн, що є асоційованими в цих програмах. Окреслено: зважаючи на стан війни та процес перемовин про набуття членства в ЄС, Європейська комісія актуалізувала для України новий спеціальний фінансовий механізм для підтримки відновлення, реконструкції та модернізації – Ukraine Facility, який повинен забезпечити узгоджену та передбачувану підтримку на 2024–2027 роки в розмірі до 50 млрд євро. За результатами дослідження запропоновано низку рекомендацій українським підприємствам/установам/організаціям, які планують брати участь у відборі проектних пропозицій. Дотримання цих рекомендацій сприятиме якісній підготовці до участі у конкурсах, а також розробці конкурентоспроможних таких пропозицій.

Ключові слова: гранти, гранти ЄС, гранти Єврокомісії, Horizon Europe, Creative Europe, Erasmus+, Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, Connecting Europe Facility, Union Civil Protection Mechanism та Euratom Research and Training Programme, можливості програм, вимоги програм.

Kobelya-Zvir Mariana

marianakobelia@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5627-9408

*Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship,
Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

GRANT PROGRAMS OF THE EUROPEAN UNION FOR UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR

Abstract. The article examines the possibilities of European Union grant programs available to Ukraine, namely: Horizon Europe, Creative Europe, Erasmus+, Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Program for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, Connecting Europe Facility, Union Civil Protection Mechanism and Euratom Research and Training Programme. These programs are updated for Ukraine to fulfill tasks on the way to EU

membership, both at the state level and at the regional and local levels. The study demonstrates in detail the specifics and priorities of these programs and their individual components. It is emphasized that within them significant grant support is offered for representatives of the authorities, local self-government, the public sector and business for projects related to: digital transformation, introduction of the latest technologies and reduction of harmful CO2 emissions, improvement of air and water quality, establishment of new rules from the use of mineral fertilizers, advancement to the so-called "circular" renewable economy, active development of trade and investment, and strengthening of relations with key partners in the EU, improvement of the education sector, strengthening of the health care system, etc. It was emphasized that representatives from Ukraine can participate in the competitions of these programs under the same conditions as applicants from other countries that are associated in these programs. Outlined: taking into account the state of war in Ukraine and the process of negotiations on EU membership, the European Commission has updated a new special financial mechanism for Ukraine to support the recovery, reconstruction and modernization of Ukraine – Ukraine Facility, which should provide agreed and predictable support to Ukraine for 2024–2027 years in the amount of up to 50 billion euros. Based on the results of the research, a number of recommendations are offered to Ukrainian enterprises/institutions/organizations that plan to participate in the selection of project proposals. Compliance with these recommendations will contribute to high-quality preparation for participation in competitions, as well as the development of competitive project proposals.

Key words: grants, EU Grants, European Commission grants, Horizon Europe, Creative Europe, Erasmus+, Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Program for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, Connecting Europe Facility, Union Civil Protection Mechanism and Euratom Research and Training Programme, program opportunities, program requirements.

JEL Classification: G30, F33, F39, F41, M29, O16, O19

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-40-08>

Постановка проблеми. 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на членство в ЄС. Після аналізу Європейської комісії 23 червня Європейська Рада ухвалила рішення про надання нашій державі статусу країни-кандидата на членство в ЄС. У грудні 2023 року лідери країн ЄС ухвалили рішення про початок перемовин із Україною щодо вступу до ЄС. У процесі переговорів щодо членства в ЄС Україна повинна визначити завдання, котрі необхідно виконати, щоб відповідати критеріям, які ЄС висуває до своїх членів. Кожна країна-кандидатка працює над 35 напрямками, такими як сільське господарство, транспортна політика, податки, соціальна політика та інші. У цьому процесі країна визначає необхідні зміни та способи їх реалізації. Це означає, що Україні на шляху до членства в ЄС потрібно виконати значну кількість роботи як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. На виконання завдань щодо підготовки до вступу в ЄС та відповідності важливим для цього процесу критеріям Європейський Союз актуалізовує низку програм для України [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Грантові інструменти Єврокомісії досліджує низка вчених, зокрема Бречко О., Капіца Ю.М., Кеда М.К., Книш В.В., Кравчук О., Кухарук А.Д., Лебедченко В., Луців Р., Павлюк Т.С., Полусмяк Ю.І., Ситников М.М., Струк Н.П., Шахбазян К.С. та інші [1; 4–6; 8–10; 12].

Доцільно зауважити, що розвідки цих авторів не охоплюють повний перелік програм Європейської комісії, які є актуальними для України станом на березень 2024 року; поза увагою залишилися пріоритети і можливості цих програм, їх цілі і напрями підтримки в умовах війни, а також особливості участі українських організацій у конкурсах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження можливостей програм ЄС, які є актуальними для України в умовах війни, виявлення їх специфіки та пріоритетів, а також особливості участі українських організацій у грантових конкурсах і на цій основі розроблення рекомендацій для організацій – заявників щодо отримання грантового фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україні на шляху до членства в ЄС потрібно виконати значну кількість роботи як на державному рівні (зокрема, у сфері законодавства та розбудови інституцій), так і на регіональному та місцевому рівнях (для відповідності європейським стандартам та директивам у різних сферах). Важливі завдання необхідно виконати, щоб відповідати Копенгагенським критеріям, які поділяються на:

– політичний критерій – стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу та захист меншин;

– економічний критерій – дієва ринкова економіка та здатність справлятися з конкуренцією та ринковими силами;

– правовий критерій – здатність брати на себе зобов'язання членства (прийняття та імплементацію законодавства, узгодженого з директивами і нормами ЄС, так званих *acquis communautaire* або *acquis*) [2; 7].

Варто наголосити, що ЄС сприяє країнам-кандидаткам за допомогою інструменту підтримки перед вступом (*The Instrument for Pre-accession Assistance, IPA*), який забезпечує фінансову та технічну допомогу для проведення необхідних реформ та змін. У межах кожного семирічного програмного періоду передбачаються спеціальні кошти у бюджеті ЄС, наприклад у поточному періоді 2021–2027 років це становить більше 14 мільярдів євро [2].

Оскільки триває повномасштабна війна, то країні доведеться виконувати цю роботу в надскладних умовах. Тому ЄС впроваджує унікальний комплексний фінансовий інструмент для України – *Ukraine Facility*, який забезпечить узгоджену та передбачувану підтримку на 2024–2027 роки в розмірі до 50 млрд євро, у т.ч. (попередньо) 17 млрд євро у вигляді безповоротної допомоги (грантів) і 33 млрд євро кредитних ресурсів. Про таке рішення Європейська комісія повідомила 20 червня 2023 року [23]. Цей механізм має на меті підтримання стійкості країни, її відновлення та модернізації, яка необхідна на шляху до євроінтеграції і є альтернативою *IPA* [21].

Така підтримка надаватиметься у межах Плану відновлення України [11]. Водночас передбачається, що реалізація цього Плану підтримуватиметься іншими донорами. Тому перспективи, які будуть доступні для представників бізнесу, громадськості, влади та

місцевого самоврядування у межах *Ukraine Facility*, зараз неможливо описати детально.

Ukraine Facility містить три складові:

1. *Фінансова підтримка на макrorівні у формі грантових та кредитних ресурсів.* Загалом 39 млрд євро буде виділено для макрофінансової стабільності, інвестицій у швидке відновлення і впровадження реформ, котрі Україна має реалізувати як кандидат.

2. *Інвестиції в Україну.* Така допомога призначена для залучення приватних і державних інвестицій, фінансування відновлення та реконструкцію. Цей механізм буде реалізовуватися через змішаний механізм фінансових гарантій, на що виділятиметься 8 млрд євро, але за рахунок мультиплікації планується мобілізувати 17,8 млрд євро.

3. *Технічна допомога* та інші допоміжні заходи, в т.ч. мобілізація досвіду щодо реформ, гранти муніципалітетам та інші форми двосторонньої підтримки. Також можуть бути профінансовані інші заходи, спрямовані на подолання наслідків війни, наприклад щодо відшкодування військової шкоди. Загалом це підтримка імплементації європейського законодавства і спроможності уряду, регіональних і місцевих влад, а також громадянського суспільства. Така складова також покриватиме субсидії процентної ставки для позик, наданих Україні в межах першого рівня. Очікувана сума допомоги – 3 млрд євро [21].

Окрім цього інструменту Україна як країна-кандидатка отримує доступ до інших програм ЄС, зокрема програм Європейської комісії, що дозволяє їй користуватися технічною та фінансовою підтримкою.

Розглянемо ті, які станом на березень 2024 року є актуальними для українських організацій.

1. «Еразмус» (Erasmus+ (ERASMUS+)) – це програма ЄС. Метою Erasmus+ є підтримка освітнього, професійного та особистого розвитку людей у сфері освіти, навчання, молоді та спорту в Європі, сприяння сталому зростанню, якісним робочим місцям та соціальній єдності, стимулювання інновацій та зміцнення європейської ідентичності та активного громадянства.

Особливістю програми на 2021–2027 роки є її три горизонтальні пріоритети: інклюзія та різноманітність, цифрова трансформація, екологічна стійкість. Для України Еразмус+ відкриває можливості мобільності та співпраці у таких сферах: вища освіта та європейські

студії Жана Моне; професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта; шкільна освіта; освіта дорослих; молодь; спорт. Україна, територія якої визнана міжнародним правом, є країною-партнером програми у складі країн Східного Партнерства – Регіон 2. У цьому статусі українські організації мають доступ до участі в конкурсах як монобенефіціари чи у складі партнерств із декількох країн програми: як заявники до 5 напрямів 11 конкурсів та як партнери до 19 напрямів 35 конкурсів. Erasmus+ пропонує можливості для: осіб, які зможуть провести період мобільності за кордоном і отримати мовну підготовку; організацій для співпраці в партнерстві проектів у сферах академічного та професійного навчання, шкіл, навчання дорослих, молоді та європейських спортивних заходів. Erasmus+ також підтримує викладання, дослідження, спілкування та політичні дебати на теми ЄС.

Експерти вважають перевагою програми те, що вона включає сильний міжнародний вимір: співробітництво з країнами-партнерами, зокрема у сфері вищої освіти та молоді, через інституційне партнерство, молодіжне співробітництво та мобільність у всьому світі [8; 17].

2. «Горизонт Європа» (Horizon Europe (HORIZON)) – рамкова програма ЄС із досліджень та інновацій на 2021–2027 роки з бюджетом 95,5 млрд євро. Ця програма введена з метою боротьби зі змінами клімату, сприяння досягненню Цілей сталого розвитку ООН, підвищення конкурентоспроможності та зростання ЄС. Керівництво програмою здійснюється Генеральним директором із досліджень та інновацій (DG RTD). Програма сприяє співпраці у сфері досліджень та розроблення інновацій, підвищенню їх впливу на розроблення та впровадження політик ЄС, поширенню нових знань і технологій, що стимулює створення робочих місць і бізнес-конкурентоспроможність. Horizon Europe охоплює три напрями: Передова наука (Excellent Science), Глобальні виклики та європейська промислова конкурентоспроможність (Global Challenges and European Industrial Competitiveness), Інноваційна Європа (Innovative Europe).

На поточний програмний період визначено п'ять ключових місій – комплексних напрямів дій у різних сферах, які є актуальними для значної частини населення Європи та широкого кола європейських громадян:

- Адаптація до кліматичних змін, включаючи соціальні трансформації.
- Боротьба з раком.
- Здоров'я ґрунту та харчування.
- Кліматично нейтральні та розумні міста.
- Здорові океани, моря, берегові та внутрішні води.

Загалом програма Horizon Europe охоплює широкий спектр тем, які групуються в такі кластери, як: здоров'я; культура, творчість та інклюзивне суспільство; громадська безпека; цифрові технології, промисловість та космос; клімат, енергія та мобільність; харчування, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та довкілля.

Особливістю програми є існування в її межах різних типів грантів: дослідження та інновації (RIA), інновації (IA), координація та підтримка (CSA), програми співфінансування (COFUND), інновації та дії з виходу на ринок (IMDA), проекти з навчання та мобільності (TMA). Брати участь у конкурсах можуть юридичні та фізичні особи з ЄС та асоційованих країн, зазвичай це вчені, наукові установи, університети, а також структури бізнесу, визначені умовами гранту. Фінансовий внесок у програму залежить від типу гранту і може становити від 30 % до 100 % [3; 8].

Для України після початку повномасштабного вторгнення було відкрито декілька окремих програм:

- MSCA4Ukraine: згадана вище підтримка українських вчених, вимушених мігрантів у межах «Дій Марії Склодовської-Кюрі» (The Marie Skłodowska-Curie Actions, MSCA);
- ERA4Ukraine: Ініціатива «Європейський дослідницький простір для України» спрямована на підтримання дослідників через надання їм інформації щодо всіх актуальних заходів на європейському та національному рівнях. Це також частина зусиль ЄС щодо сприяння Україні. Дослідники можуть подати заявку на короткострокові дослідницькі перебування, віртуальні мережеві інструменти та/або приєднатися до будь-якої робочої групи за допомогою легкої онлайн-процедури. Критерії прийнятності: усі дослідники незалежно від їх фізичного розташування, афілійовані з українськими юридичними особами, мають право на отримання фінансування COST. Дослідникам України відкривається перспектива скористатися ініціативою Science4Refugees без необхідності мати відповідний статус.

– ERC4Ukraine: Ініціатива «Європейська дослідницька рада для України». ERC4Ukraine спрямована на надання тимчасової роботи дослідникам і допоміжному персоналу, наприклад технікам і керівникам лабораторій із України, які шукають притулку в ЄС. ERC зв'язався з усіма своїми 5600 поточними грантоотримувачами та збирає інформацію про наявні можливості працевлаштування. Ці дані будуть зібрані та поступово опубліковані на сайті ERC та на інших каналах [7].

3. «Євроатом» (Euratom Research and Training Programme). Це додаткова програма фінансування Horizon Europe, що включає ядерні дослідження та інновації. Бюджет складає 1,38 мільярда євро на реалізацію у період із 1 січня 2021 року по 31 грудня 2025 року [5]. Програма передбачає такі три напрями:

1) єдиний центр досліджень: служба науки та знань Європейської комісії, що надає наукові дані протягом усього циклу;

2) дослідження термоядерного синтезу в освіті та навчанні, зосереджені на реалізації Європейської дослідницької дорожньої карти, що представляє довгострокову альтернативу для масштабного виробництва електроенергії;

3) дослідження з ядерного поділу, зосереджені на безпеці поводження з відпрацьованим паливом і радіоактивними відходами, радіаційному захисті, освіті та навчанні.

Програма «Євроатом» передбачає ряд прямих та непрямих дій:

– діяльність, що здійснюють комісії Об'єднаного дослідницького центру (у межах окремої робочої програми);

– дослідницька діяльність, яка виконується багатопартнерськими консорціумами і полягає у вивченні та розробці ядерного синтезу та вивченні питань ядерного поділу, безпеки та захисту від радіації.

Головним акцентом програми є неенергетичне застосування ядерних технологій, а саме: у сфері медицини (Європейський план боротьби з раком) за допомогою іонізуючого випромінювання. Важливим є застосування ядерної науки в таких галузях, як сільське господарство, захист навколишнього середовища та космічні дослідження.

Програма містить 5 інновацій:

1) зменшення кількості завдань та впорядкування їх структури;

2) створення чіткої правової бази для синергії з програмою «Горизонт Європа»;

3) підтримка подальшого розвитку ядерних знань та досвіду в Європі, можливість отримання постдокторських стипендій Марії Склодовської-Кюрі для підвищення мобільності;

4) тісніша координація та спільна розробка робочих програм – дозволить дослідникам-ядерникам отримати кращий доступ до досвіду Спільного дослідницького центру та його інфраструктури;

5) використання іонізуючого випромінювання для підтримки безпечних та оптимізованих медичних процедур, що є внеском у Європейський план дій щодо боротьби з раком.

Бюджет програми «Євроатом» на 2021–2027 роки попередньо складає 1,981 мільярда євро і розподіляється за трьома основними напрямками [19]:

– непрямі дії в дослідженнях і розробці термоядерного синтезу – 583 мільйони євро;

– непрямі дії у сфері ядерного розщеплення, безпеки та захисту від радіації – 266 мільйонів євро;

– прямі дії, що здійснюються Спільним дослідницьким центром, – 532 мільйони євро.

4. «Креативна Європа» (Creative Europe (CREA)) – це програма Європейської комісії з підтримки культурного та аудіовізуального секторів. Основні цілі програми:

1) підтримувати створення європейських творів і допомагати культурним і творчим секторам скористатися перспективами цифрової ери та глобалізації, щоб досягти свого економічного потенціалу, сприяючи сталому зростанню, створенню робочих місць і соціальній єдності;

2) сприяти конкурентоздатності та інноваціям європейської аудіовізуальної індустрії та допомагати європейській культурі та медіа-секторам отримати доступ до нових міжнародних можливостей, ринків та аудиторії;

3) сприяти міжсекторальним інноваційним діям і різноманітним, незалежним і плюралістичним ЗМІ.

Програма охоплює декілька підпрограм.

Підпрограма «Культура» як частина програми «Креативна Європа» охоплює всі сектори культурних та креативних індустрій (за винятком аудіовізуального сектору та кіно). На підпрограму «Культура» припадає щонайменше 33 % бюджету програми «Креативна Європа».

Підпрограма «Media» як частина програми «Креативна Європа» підтримує кіно та аудіовізуальний сектор. На підпрограму «Media» припадає щонайменше 58 % бюджету програми «Креативна Європа».

Підпрограма «Міжсекторальна співпраця» як частина програми «Креативна Європа» сприяє співпраці між різними культурними та креативними секторами, а також охоплює напрямок новинних ЗМІ. На підпрограму «Міжсекторальна співпраця» припадає щонайменше 9 % бюджету програми «Креативна Європа» [8; 15].

5. «Цифрова Європа» (Digital Europe Programme (DIGITAL)) – це перша програма ЄС, яка спрямована на прискорення відновлення та стимулювання цифрової трансформації Європи. Програма вартістю 7,6 мільярдів євро є частиною наступного довгострокового бюджету ЄС (Багаторічна фінансова рамка) й охоплює 2021–2027 роки. Вона забезпечить фінансування проектів у п'яти ключових сферах: суперкомп'ютери, штучний інтелект, кібербезпека, передові цифрові навички та забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві. Програма розроблена так, щоб заповнити прогалину між дослідженнями цифрових технологій та їх впровадженням, а також вивести результати досліджень на ринок – на користь європейських громадян і підприємств, зокрема малого та середнього бізнесу. Інвестиції в межах програми «Цифрова Європа» підтримують подвійні цілі Союзу – зелений перехід і цифрову трансформацію, а також зміцнюють стійкість і стратегічну автономію Союзу [8; 16].

6. «Програма ЗДОРОВ'Я» (EU4Health Programme (EU4H)) – це програма охорони здоров'я; представляє амбітну відповідь на пандемію COVID-19, але виходить за рамки реагування на кризу, щоб підвищити стійкість європейських систем охорони здоров'я.

Особливістю програми є її можливість профінансувати заходи, які спрямовані на наступні 4 цілі та 10 конкретних цілей: 1) покращувати та зміцнювати здоров'я в Союзі (профілактика захворювань і зміцнення здоров'я, міжнародні ініціативи та співпраця в галузі охорони здоров'я); 2) боротися з трансграничними загрозами здоров'ю (запобігання, готовність і відповідь на трансграничні загрози здоров'ю, доповнення національних запасів основних продуктів, що стосуються

кризи, створення резерву медичного та допоміжного персоналу); 3) удосконалити лікарські засоби, медичні вироби та кризові продукти (надання лікарських засобів, медичних пристроїв і продуктів, що стосуються кризи, доступних за ціною); 4) діяти для зміцнення систем охорони здоров'я, їх стійкості та ефективного використання ресурсів (посилення даних про здоров'я, цифрові інструменти та послуги, цифрова трансформація охорони здоров'я, покращення доступу до медичної допомоги, розробка та впровадження законодавства ЄС у сфері охорони здоров'я та прийняття рішень на основі фактичних даних, інтегрована робота між національними системами охорони здоров'я). Експерти вважають: відмінною перевагою програми є також її інвестування у першочергові пріоритети охорони здоров'я: відповідь на пандемію COVID-19 і стійкість до трансграничних загроз здоров'ю; Європейський план подолання раку; фармацевтична стратегія для Європи. Інші сфери, такі як цифровізація систем охорони здоров'я, стійкість до антимікробних препаратів і підвищення рівня вакцинації, теж отримують фінансування та увагу. Також розширюються такі успішні ініціативи, як Європейські довідкові мережі з рідкісних захворювань [8; 18].

7. «Програма Довкілля та клімату» (Programme for the Environment and Climate Action (LIFE)) – загальний бюджет реалізації LIFE 2021–2027 становитиме 5,432 млрд євро. При цьому фінансуватимуться проекти, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із погіршенням навколишнього середовища, зміною клімату та переходом на чисту енергію. Програма LIFE поділена на два напрямки: один стосується навколишнього середовища, а інший – кліматичних заходів. Екологічний напрямок має дві підпрограми: природа та біорозмаїття та циклічна економіка та якість життя. Напрямок кліматичних заходів також має дві підпрограми: пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація, перехід на чисту енергію. Особливістю програми LIFE є опублікування в її межах двох багаторічних робочих програм (MAWP) на 2021–2024 та 2025–2027 роки. Щороку LIFE публікуватиме конкурсні пропозиції для різних типів проектів. Наразі програмою LIFE керує Європейське виконавче агентство з питань клімату, інфраструктури та навколишнього середовища (CINEA) [8; 20].

8. «Єдиний ринок» (Single Market Programme (SMP)) – це Програма єдиного ринку (SMP) із бюджетом у розмірі 4,2 мільярди євро. Вона охоплює єдиний ринок, конкурентоспроможність підприємств, включаючи малі та середні підприємства, сферу рослинництва, тварин, харчових продуктів та кормів, а також європейську статистику. SMP об'єднує ці аспекти, щоб оптимізувати та використати синергію та забезпечити більш гнучку, прозору, спрощену та адаптивну структуру для фінансування діяльності, спрямованої на добре функціонуючий стійкий внутрішній ринок. Експерти вважають перевагою програми те, що вона працює за такими напрямками: внутрішній ринок, ефективні стандарти, конкурентоспроможність (зокрема, малих і середніх підприємств), захист споживачів, безпека харчових продуктів, європейська статистика [8; 22].

9. «Механізм цивільного захисту ЄС» (Union Civil Protection Mechanism, UCPM). Цей механізм є важливим інструментом ЄС, який втілює концепцію європейської солідарності, надаючи допомогу країнам, що потерпають від стихійних лих. Основна мета механізму полягає у покращенні системи запобігання, реагування на катастрофи та готовності до них. Коли надзвичайна ситуація перевищує можливості реагування країни в Європі або за її межами, ця країна має право звернутися за допомогою через механізм. Ключову роль у координації реагування на катастрофи відіграє Європейська комісія. Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації (ERCC) мобілізує допомогу або експертну підтримку, веде моніторинг подій по всьому світу цілодобово і без вихідних та забезпечує швидке розгортання екстреної підтримки через прямий зв'язок із національними органами цивільного захисту. Спеціалізовані групи та обладнання, такі як пожежні літаки, пошуково-рятувальні та медичні бригади, можуть бути мобілізовані в короткі терміни для розгортання як в Європі, так і за її межами. У зв'язку з вторгненням Росії в Україну ЄС розпочав свою найбільшу екстрену операцію з часу створення механізму. Особливістю програми є те, що з лютого 2022 року Єврокомісія мобілізувала 733 мільйони євро на гуманітарну допомогу мирним мешканцям, що постраждали від війни в Україні. Це включає 685 мільйонів євро для України (485 мільйонів євро на 2022 рік і 200 мільйонів євро на

2023 рік) і 48 мільйонів євро для біженців, що перемістилися до сусідньої Молдови [24].

10. «Механізм “Сполучення Європи”» (Connecting Europe Facility, CEF). Програма спрямована на підтримку зростання, створення робочих місць і підвищення конкурентоспроможності через цільові інвестиції в європейську інфраструктуру. Особливістю програми є її сприяння розвитку високоефективних, стійких та взаємопов'язаних трансєвропейських мереж у сферах транспорту, енергетики та цифрових послуг, що об'єднують країни Європи.

CEF має три підпрограми:

– *CEF Transport* – спрямована на покращення стійкості транспортної мережі та виконання цілей Європейської «Зеленої угоди». Ця підпрограма фокусується на проектах, що охоплюють розширення, оновлення та вдосконалення трансєвропейської транспортної мережі та інфраструктури, таких як залізниці, внутрішні водні шляхи, порти та безпека дорожнього руху.

– *CEF Energy* – підтримує розвиток трансєвропейських мереж у сфері енергетики з акцентом на відновлювану енергію та інтеграцію внутрішнього енергетичного ринку.

– *CEF Digital* – спрямована на підтримку цифрової трансформації Європи, включаючи розгортання мереж 5G та модернізацію цифрових мереж.

Ці підпрограми відповідають певним Генеральним директоратам Європейської комісії та мають деякі бюджети. Одним із пріоритетів CEF є сприяння синергії між секторами транспорту, енергетики та цифрових технологій. Генеральні директорати Європейської комісії, відповідальні за ці сектори, співпрацюють із певними виконавчими агентствами для забезпечення того, щоб інвестиції CEF сприяли перетворенню Європи на наукомістку, низьковуглецеву та висококонкурентну економіку через гнучкий та сучасний транспорт, чисту енергію та цифрові мережі [14]. На думку експертів, можливість для України отримати підтримку CEF – це перспектива реалізовувати трансграничні проекти у сфері відновлюваної енергетики. Після запуску всіх етапів CEF суб'єкти в Україні матимуть право подавати заявки на співфінансування проектів, спрямованих на підвищення потужності, безпеки та стійкості цифрового зв'язку між Україною та її сусідами з ЄС.

Проаналізувавши конкурсну документацію програм Європейського Союзу, ми виокремили

такі особливості участі українських підприємств/установ/організацій у конкурсних відборах цих програм:

– Переважна більшість програм доступна для представників влади, місцевого самоврядування, громадського сектору, комерційних компаній.

– Значна частина програм вимагає участі у проектах організацій у консорціумах, тобто спільно з партнерами з ЄС або/та з країн, що є асоційованими в цих програмах.

– Для участі у програмах ЄС необхідна реєстрація підприємства/установи/організації в Реєстрі учасників Funding & tender opportunities (FTOP).

– Підприємство / установа / організація лише в деяких програмах може аплікуватися одноосібно. В більшості конкурсів необхідно обрати одну з ролей: координатор, ключовий партнер, партнер, виконавець на субпідряді.

– Аплікант із України повинен врахувати контекст та реалії, в яких перебуває зараз наша держава, а саме: стан війни та процес перемовин про набуття членства в ЄС.

За результатами дослідження ми сформуливали низку рекомендацій українським підприємствам/установам/організаціям, які планують брати участь у відборі проектних пропозицій. Дотримання цих рекомендацій сприятиме якісній підготовці до участі у конкурсах, а також розробці конкурентоспроможних проектних пропозицій:

1. Необхідно пройти реєстрацію на веб-порталі «Можливості фінансування та тендеру» FTOP. Цей процес складається з послідовних кроків: 1) створення акаунту для фізичної особи, 2) отримання 9-значного ідентифікаційного коду організації (PIC-номер).

2. Доцільно ознайомлюватися із загальною інформацією про конкретну програму ЄС шляхом перегляду матеріалів на порталі FTOP та офіційних веб-сайтах програм. При цьому варто звертати увагу на: 1) річні програми, політики тощо; 2) критерії прийнятності програми; 3) процедури подання заявок; 4) досвід успішних організацій.

3. Варто знайти свою тему конкурсу, за якою організація вбачає перспективу розробки проектної пропозиції. Це можна зробити двома шляхами:

– здійснити пошук на порталі FTOP;

– переглянути опубліковані робочі програми очікуваних та відкритих конкурсів програм ЄС.

4. Вкрай важливо докладно проаналізувати умови конкурсу за обраною темою (включаючи опис проблеми, очікувані результати, наявність спеціалізованих вимог до складу консорціуму, типи проектів, передбачений бюджет та тривалість проекту).

5. Представникам організації необхідно оцінити можливості своєї участі та обдумати зміст проектної пропозиції.

6. Слід обрати можливі ролі в проекті: координатор, ключовий партнер, партнер, виконавець на субпідряді.

7. Необхідно підготувати опис ідеї проекту або у випадку обраної ролі «партнер» – фрагмент дій з боку організації або ж просто опис потенціалу в контексті обраної теми.

8. Важливо розробляти ідеї проектної діяльності, враховуючи План відновлення України та напрацьовані Європейською комісією рекомендації нашій державі щодо реалізації завдань задля набуття членства в ЄС.

9. Варто здійснювати активну комунікаційну політику з метою пошуку релевантних партнерств для проектної діяльності. Для цього рекомендовано використовувати:

– Сторінки конкурсів на порталі FTOP (опція Partner Search).

– Бази проектів на сайті CORDIS.

– Тематичні портали програм.

– Матеріали заходів Єврокомісії та участь у її заходах та національних заходах провідних країн.

– Участь у цільових брокерських заходах.

10. Розробляти грантові заявки, враховуючи всі вимоги програм та застосовуючи проектний підхід.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Аналіз програм ЄС, які є доступними для України, а саме: Horizon Europe, Creative Europe, Erasmus+, Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, Connecting Europe Facility, Union Civil Protection Mechanism та Euratom Research and Training Programme, – продемонстрував, що в межах них пропонується значна грантова підтримка для представників влади, місцевого самоврядування, громадського сектору та бізнесу. Вони можуть отримувати фінансування на проекти, що стосуються цифрової трансформації, запровадження новітніх технологій та зменшення шкідливих викидів CO₂, підвищення якості повітря та води, встановлення

нових правил із використання мінеральних добрив, просування до так званої «циркулярної» поновлювальної економіки, активного розвитку торгівлі та інвестицій та зміцнення відносин із ключовими партнерами в ЄС, вдосконалення сфери освіти, зміцнення системи охорони здоров'я тощо. Брати участь у конкурсах цих програм представники з України можуть на таких самих умовах, як і апліканти з інших країн, що є асоційованими в цих програмах. Проте, зважаючи на стан війни та процес перемовин про набуття членства в ЄС, Європейська комісія актуалізувала для України новий спеціальний фінансовий механізм для підтримки відновлення, реконструкції та модернізації – Ukraine Facility. Він повинен забезпечити узгоджену та передбачувану підтримку на 2024-2027 роки в розмірі до 50 млрд євро. Окрім цих програм, для України актуальними є ряд інших – міжрегіональної, транскордонної та транснаціональної співпраці. Вони повинні стати нашими подальшими напрямами досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бречко О. Управління формуванням єдиного цифрового ринку ЄС: інтеграційні виклики для України. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=23 (дата звернення: 08.03.2024).

2. Висновок щодо заяви України про членство у ЄС. *European Commission. An official website of the European Union.* URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/qanda_22_3802 (дата звернення: 03.03.2024).

3. Horizon Europe. *European Commission. An official website of the European Union.* URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 11.03.2024).

4. Кеда М. К. Україна і «Креативна Європа»: реалії та перспективи співпраці в умовах війни. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій* : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Київ, 14 квітня 2023 року. Київ : КНУТД, 2023. С. 24–26. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23724/1/INORKKI_2023_P024-026.pdf (дата звернення: 11.03.2024).

5. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. *Політичний менеджмент.* 2005. № 4. С. 115–126. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/>

123456789/8820/11-kruglashov.pdf (дата звернення: 11.03.2024).

6. Щур К. О., Кухарук А. Д. Чинники забезпечення конкурентоспроможності проектно-орієнтованих підприємств України в умовах євроінтеграції. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 20 квітня 2023 року.

7. Кошелюк М., Трофін Л. Огляд програм Європейського Союзу, доступних для заявників з України. Січень 2024. 60 с. URL: <https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/Posibnyk-Oglyad-program-YES-dostupnyh-dlya-zayavnykiv-z-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 11.03.2024).

8. Кобеля-Звір М. Я. Грантові програми Європейської комісії як інструменти розвитку: можливості та бар'єри. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор».* 2023. Вип. 2 (72). С. 48–53. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2023/72_2023/9.pdf (дата звернення: 08.03.2024).

9. Кобеля-Звір М. Я. Грантові програми транскордонного співробітництва: можливості, перспективи, перепони. *Економічний простір.* 2023. № 186. С. 44–48. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/11096> (дата звернення: 10.03.2024).

10. Павлюк Т. С., Полусмяк Ю. І., Ситников М. М. Імплементация норм екологічної політики: завдання та можливості для українських підприємств. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development.* 2023. No. 2 (24). Р. 70–81. URL: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/444/229> (дата звернення: 09.03.2024).

11. План відновлення України. *Відновлення України.* URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2024).

12. Струк Н. П. Щодо посилення бюджетної спроможності територіальних громад в умовах євроінтеграції. *Цифрова трансформація фінансової системи України та країн v-4 в умовах євроінтеграції. Digital transformation of the financial system of Ukraine and v4 countries in the context of European integration* : збірник тез III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 26 квітня 2023 р.). Частина I. Дубляни : ЛНУП, 2023. С. 60–62. URL: <https://sci.lidubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11747/2/%D0%A7%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%202023.pdf#page=60> (дата звернення: 11.03.2024).

13. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/> (дата звернення: 05.03.2024).

14. Connecting Europe Facility (CEF). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/cef2027>

15. Creative Europe (CREA). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/crea2027> (дата звернення: 11.03.2024).

16. Digital Europe Programme (DIGITAL). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/digital> (дата звернення: 11.03.2024).

17. Erasmus+ (ERASMUS+). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/erasmus2027> (дата звернення: 10.03.2024).

18. EU4Health Programme (EU4H). *European Commission. An official website of the European Union*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/eu4h> (дата звернення: 05.03.2024).

19. Euratom Research and Training Programme (EURATOM). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/euratom2027> (дата звернення: 11.03.2024).

20. Programme for the Environment and Climate Action (LIFE). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027> (дата звернення: 09.03.2024).

21. Proposal for a Regulation of the European parliament and of the council on establishing the Ukraine Facility. Brussels, 2023. 15 p. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_338_1_EN_ACT_part1_v6.pdf (дата звернення: 11.03.2024).

22. Single Market Programme (SMP). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp> (дата звернення: 10.03.2024).

23. Mygal M. Ukrainian Facility або 50 мільярдів євро від ЄС на відновлення: що має зробити Україна. *Інститут аналітики та адвокації*. 21 червня 2023. URL: <https://iaa.org.ua/articles/ukrainian-facility-abo-50-milyardiv-yevro-vid-yes-na-vidnovlennya-shho-maye-zrobyty-ukrayina/> (дата звернення: 10.03.2024).

24. Union Civil Protection Mechanism (UCPM). *EU F&T Portal. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/ucpm2027> (дата звернення: 11.03.2024).

REFERENCES

1. Brechko, O. Upravlinnia formuvanniam iedynoho tsyfrovoho rynku YeS: intehratsijni vyklyky dlia Ukrainy [Managing the formation of the EU single digital market: integration challenges for Ukraine], available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=23 (accessed March 8, 2024).

2. Vysnovok schodo zaiavy Ukrainy pro chlenstvo u YeS [Conclusion on Ukraine's application for EU membership], *European Commission. An official website of the European Union*, available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/qanda_22_3802 (accessed March 3, 2024).

3. Horizon Europe. *European Commission. An official website of the European Union*, available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (accessed March 11, 2024).

4. Keda, M. K. (April 14, 2023), Ukraina i «Kreatyvna Yevropa»: realii ta perspektyvy spivpratsi v umovakh vijny [Ukraine and «Creative Europe»: realities and prospects of cooperation in the conditions of war], *Intehratsiia nauky i osvity: rozvytok kul'turnykh i kreatyvnykh industrij* : zbirnyk materialiv II Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii, KNUVD, Kyiv, Ukraine, available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23724/1/INORKKI_2023_P024-026.pdf (accessed March 11, 2024).

5. Kruhlashov, A. (2005), Spivpratsia Ukrainy ta Yevropejs'koho Soiuzu v haluzi osvity i nauky [Cooperation between Ukraine and the European Union in the field of education and science], *Politychnyj menedzhment*, no. 4, pp. 115–126, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8820/11-kruglashov.pdf> (accessed March 11, 2024).

6. Schur, K. O., Kukharuk, A. D. (April 20, 2023), Chynnyky zabezpechennia konkurentospromozhnosti proiektno-orientovanykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh ievrointehratsii [Factors ensuring the competitiveness of project-oriented enterprises of Ukraine in the conditions of European integration], *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy* : zbirnyk tez dopovidej mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Kyiv.

7. Kosheliuk, M., Trofin, L. (January, 2024), Ohliad prohram Yevropejs'koho Soiuzu, dostupnykh dlia zaiavnykiv z Ukrainy. Sichen' 2024 [Overview of European Union programs available to applicants from Ukraine], 60 p., available at: <https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/Posibnyk-Oglyad-program-YES-dostupnyh-dlya->

zayavnykiv-z-Ukrai-ny.pdf (accessed March 11, 2024).

8. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023), Hrantovi prohramy Yevropejs'koi komisii iak instrumenty rozvytku: mozhyvosti ta bar'ieri [Grant programs of the European Commission as development tools: opportunities and barriers], *Naukovo-vyrobnychij zhurnal «Biznes-navihator»*, is. 2 (72), pp. 48–53, available at: http://business-navigator.ks.ua/journals/2023/72_2023/9.pdf (accessed March 8, 2024).

9. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023), Hrantovi prohramy transkordonnoho spivrobitnytstva: mozhyvosti, perspektyvy, perepony [Grant programs of cross-border cooperation: opportunities, prospects, obstacles]. *Ekonomichnyj prostir*, no. 186, pp. 44–48, available at: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/11096> (accessed March 10, 2024).

10. Pavliuk, T. S., Polusmiak, Yu. I., Sytnykov, M. M. (2023), Implementatsiia norm ekolohichnoi polityky: zavdanniatamozhyvosti dlia ukrains'kykh pidpriemstv [Implementation of environmental policy norms: tasks and opportunities for Ukrainian enterprises], *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, no. 2 (24), pp. 70–81, available at: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/444/229> (accessed March 9, 2024).

11. Plan vidnovlennia Ukrainy [Ukraine recovery plan], *Vidnovlennia Ukrainy*, available at: <https://recovery.gov.ua/> (accessed March 11, 2024).

12. Struk, N. P. (April 26, 2023), Schodo posylennia biudzhetnoi spromozhnosti terytorial'nykh hromad v umovakh ievrointehratsii [Regarding the strengthening of the budgetary capacity of territorial communities in the conditions of European integration]. *Tsyfrova transformatsiya finansovoy systemy Ukrainy ta krayn v-4 v umovakh yevrointehratsiy. Digital transformation of the financial system of Ukraine and v4 countries in the context of European integration* : zbirnyk tez III mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, Chastyna I, LNUP, Dubliany, Ukraine, available at: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11747/2/%D0%A7%201%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%202023.pdf#page=60> (accessed March 11, 2024).

13. Tsentr rozvytku «ChAS ZMIN» [«TIME OF CHANGES» development center], available at: <http://www.chaszmin.com.ua/> (accessed March 5, 2024).

14. Connecting Europe Facility (CEF). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/cef2027>

15. Creative Europe (CREA). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/crea2027> (accessed March 11, 2024).

16. Digital Europe Programme (DIGITAL). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/digital> (accessed March 11, 2024).

17. Erasmus+ (ERASMUS+). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/erasmus2027> (accessed March 10, 2024).

18. EU4Health Programme (EU4H). *European Commission. An official website of the European Union*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/eu4h> (accessed March 5, 2024).

19. Euratom Research and Training Programme (EURATOM). *EU F&T Portal. European Commission.*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/euratom2027> (accessed March 11, 2024).

20. Programme for the Environment and Climate Action (LIFE). *EU F&T Portal. European Commission.*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027> (accessed March 9, 2024).

21. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on establishing the Ukraine Facility. Brussels, (2023), 15 p., available at: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_338_1_EN_ACT_part1_v6.pdf (accessed March 11, 2024).

22. Single Market Programme (SMP). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp> (accessed March 10, 2024).

23. Mygal, M. (June 21, 2023), Ukrainian Facility abo 50 mil'iardiv yevro vid YeS na vidnovlennia: scho maie zrobyty Ukraina. Instytut analityky ta advokatsii, available at: <https://iaa.org.ua/articles/ukrainian-facility-abo-50-milyardiv-yevro-vid-yes-na-vidnovlennya-shho-maye-zrobyty-ukrayina/> (accessed March 10, 2024).

24. Union Civil Protection Mechanism (UCPM). *EU F&T Portal. European Commission*, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/ucpm2027> (accessed March 11, 2024).

*Стаття надійшла до редакції
19 березня 2024 року*